

Eettiset haasteet yksilön ja yhteisön näkökulmasta tänä päivänä ja tulevaisuudessa

Etenen kesäseminaari

Nuukio

22.8.2018

Maija Uramo

Keskeiset eettiset periaatteet ja ammattietiikan lähtökohdat

Ihmisarvo, ihmisoikeudet ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus ovat sosiaalialan ammattietiikan lähtökohtia.

- Itsemääräämisoikeus on perusoikeus: se ei ole kuitenkaan absoluuttinen.
  - Itsemääräämisoikeuden kompetenssi eli kyky tehdä itseään koskevia ratkaisuja
  - Vaikeat elämäntilanteet, joissa ihmisen kyky tehdä valintoja ja ratkaisuja on puutteellinen
- Osallisuus = on yksilön tunne, ei ulkoapäin tuotettu rakenne. Vastakohtana voidaan pitää osattomuutta ja syrjäytymistä.
- Osallisuuden vahvistaminen:
- Sosiaalinen oikeudenmukaisuus: voidaan tarkastella esim. ihmisarvoon, tasa-arvon, yhdenvertaisuuden, resurssien jakautumisen, asiakasryhmien ja ihmisten eri tarpeiden huomioimisen näkökulmista => sosiaalialan ammattihenkilöllä on velvollisuus edistää sosiaalista oikeudenmukaisuutta kaikkialla yhteiskunnassa niiden ihmisten osalta, joiden etua hän ajaa. Tämä tarkoittaa seuraavien näkökulmien huomioimista:
  - Negatiivisen syrjinnän vastustaminen, erilaisuuden ja monimuotoisuuden tunnustaminen, resurssien ja voimavarojen tasapuolinen jakaminen, epäoikeudenmukaisen politiikan ja käytäntöjen vastustaminen ja yhteisvastuu.

Näkökulmia - nostoja

- Mitkä asiat ja ilmiöt haastavat eettisesti tänä päivänä ja tulevaisuudessa niin yksilön ja yhteisön näkökulmasta?
- Voiko sosiaalialan keinoin kestävästi ratkaista yksilöä ja yhteisöllisyyttä koskevassa ajattelussa tapahtumassa olevia muutoksia?
  - enemmän kysymyksiä kuin vastauksia!
- ohjauksen ja neuvonnan asema/paikka sotessa?
- Ihmisen arjen haasteet? Yhteisöllisyyden muutokset?
Sosiaalinen pääoma – kouluttautuneisuus? Digitalisaatio?
Teknologia? jne.

- 1970-luvulta voimistunut yksilön ja yksilöllisyyden korostaminen on tosiasiasa harhaa!
- Mm. vanhemmuus, koti tai perhe luetaan yksityisyyden piiriin yleisen käsityksen mukaan, mutta esim. perhe tarjoaa nykyään vähemmän yksityisyyttä kuin milloinkaan ennen. Suurimpia ihmisen haaveita on yksityisyys perheessä, mutta se on vaikeimmin toteutettavissa kuin milloinkaan ennen.
(Lehtonen 1990; Sennet 1977)
- Sennetin (1977) paradoksi pari- ja perhesuhteissa ja koko yhteiskunnassa: "modernin maailman yksityisyyden kohtalot ovat sen julkisuuden kohtaloita"
- Bauman (1996): "kelluva rakkaus"; sitoutuminen toistaiseksi suhteeseen, joka kestää niin kauan kuin molemmat osapuolet ovat tyytyväisiä.
- "Haurastuvat ihmissuhteet": vaikka perhemuodot ovat moninaistuneet, niin parisuhteiden ja perheiden merkitys on säilynyt tai jopa kasvanut.
  - Kotia rakennetaan sukupuolisuhteiden kontekstissa!
  - Lapsen kannalta: pari- vai verisuhde?

- ▶ Avioliitto, seksuaalisuus, toimeentulo, yhdessä asuminen ja vanhemmuus ovat erkaantumassa selkeämmin toisistaan.
- ▶ Lasten uudet perhesuhteet vertautuvat ydinperhemallin mukaan lapsi-vanhempi suhteeseen, vaikka perhemuodot moninaistuvat
  - ▶ sisäänrakennettu oletus; puolisuhte kytkeytyy vanhemman rooliin ja velvollisuuksiin.
  - ▶ voisiko tarkastelu olla joltain muulta kuin vanhemmuusperustalta? Psykologinen, sosiaalinen, biologinen vanhemmuus? Käytännön vanhemmuus? (Ritala-Koskinen, 2002)
- ▶ Perheen ajankäyttörakenteet eriytyvät toisistaan ja perheen toimintojen aikataulun korvaavat perheenjäsenten yksityiset ajankäyttörakenteet. (Lehtonen 1990)

Sosiaalisen haasteet – yhteisöllisyyden muutokset

”Eettisyyden syvin perusta ihmisessä on hänen olemassa olonsa tavassa, olla liittyen olemassa.” (Rauhala 1998)

- ihminen on sosiaalinen eläin: sisäsyntyinen tarve kuulua johonkin ryhmään.
- ”Meistä on tullut minä-keskeisiä. Jokaisen olisi hyvä muistaa, että me ollaan aina enemmän kuin minä.” (Kuurne 2018, HS 28.7.2018)
- Suomalainen kulttuuri on erityisen yksilökeskeistä: esim. yksin pärjäämistä arvostetaan, apua ei osata pyytää!
- Esim. käytöstavat merkitsevät toisen arvostamisen lisäksi myös varmuutta siitä, että osaa kohdata toisen ihmisen.
- **Yhteisöjen merkitys korostuu**
  - Suomessa on valtavasti ihmisiä, jotka eivät koe kuuluvansa mihinkään yhteisöön. **Yksinäisyys?**
  - Kuulumisessa kiehtoo inhimillisyys, sillä kaikki tahtovat kuulua joukkoon.
  - Kuulumisen rajat ovat usein tiukkoja.
  - **Suomi on vertaisyhteiskunta**, jossa esim. perheelliset seurustelevat kaltaistensa kanssa ja sinkut keskenään (Kuurne 2018, HS 28.7.2018), maahanmuuttajat keskenään ja kantaväestö keskenään jne.
- **Jos sosiaalinen muuttuu kasvottomaksi (some), miten tulla kuulluksi ja nähdyksi?**
- **Miten suhteet näyttäytyvät ja niihin perustuva kohtaaminen?**

Tarve useampaan tietoisuuteen haastaa

Mikko Puttonen/Tiede 6/2018:

- Kannamme mukana huimaa viihteen, ihmissuhteisen, viestien ja tiedon virtaa, johon voimme hypätä milloin tahansa.
- Todellisuuden lisäksi kytkeydymme jatkuvasti virtuaalitodellisuuteen.
  - Melkein kaikki sähläävät: kun tekee kahta asiaa yhtä aikaa, tekee molemmat huonommin.
    - Vain 2% ihmisistä ovat supertaskereita eli (suomeksi ehkä) huippuhaaroja. Yleensä keskittyminen häiriytyy normaalia herkemmin. Auto ja älylaite!
  - Keskustelu on vaarassa: menetetään välttämättömät keskustelut, kun jaetaan huomio seurassa olevien ihmisten ja puhelimesta olevien maailmojen välillä.
  - Uusi pelon muoto: nomofobia eli ahdistus, joka valtaa mielen, kun puhelin on kiinni.
  - Jotkut kokevat aavevärinääkin!
  - Mikrososiaalinen sirpaloituminen: seuraelämän lässähdys!
  - Keskittyminen herpantuu!
  - Oppimiskyky kärsii!
- **Tulevaisuudessa tarvitaan kykyä toimia muiden kanssa!**
- **Miten suullista ja kirjallista kommunikaatiotaitoa vahvistetaan?**

Sosiaalinen pääoma haastaa

Petri Ruuskanen 2018/HS:

”Tärkeintä ei ole se mitä tietää, vaan se, kenet tuntee.”

- ▶ Työelämän muutossuunta: verkostojen merkitys kasvaa esim. rekryssä; Hyvä veli –henki! Mielikuvassa on osa totuus! Suhteet hyödyttävät kaikkia ihmisiä, mutta eniten etua niistä saavat keski- ja korkeatuloiset.
- ▶ ”Sosiaaliseen piiriin kuulumisen viestii ihmisestä jotakin. Verkostoja käytetään ihmisten asemoimiseen sen perusteella, ketä tunnet ja kuka sinua voi suositella. Ne takaavat lainausmerkeissä luotettavuutesi.”
- ▶ Sosiaalisen pääomaan tutkijat jakavat ihmiset kahteen luokkaa, jotka näyttävät hyödyntävän työuraa eri tavoin.
  - ▶ Perheenjäsenillä ja läheisillä ystävillä ei niinkään merkitystä, vaikka heihin meitä yhdistävät vahvat tunteet. Näillä vahvoilla siteillä saattaa olla enemmänkin merkitystä ensimmäisen työpaikan saannissa tai lama-aikana.
  - ▶ Heikot siteet osoittautuivat rahallisesti arvokkaimmiksi. Esim. nousukaudella nimenomaan yhdistysjäsenyydet ja heikot siteet alkoivat tehdä eroa muihin. Ne auttavat uralla etenemisessä.

Sosiaalisen pääoman etätasainen jakautuminen jyrkentää yhteiskunnassa eriarvioisuutta.

Matteus-ilmiö: etujen kasautuminen samoille ihmisille! ”Sille jolla on, annetaan lisää ja jolla ei ole, siltä otetaan loputkin pois!”

Huono-osaisuuden kasautumista lisää, että jotkut joutuvat jäämään rahan puutteen vuoksi kotiin ja jättäytymään kansalaistoiminnan ulkopuolelle.

Digitalisaatio haastaa

1(2)

Ihmiset ovat digitaalisten laitteiden vuoksi koko ajan saatavilla, ja väitetään, että niin he haluavatkin olla. Toisaalta myös niiden ääreen paetaan!

- Aivot ovat tottuneet siihen, että ne saavat pieniä palkintoja netistä: kiinnostavia uutisia, hassuja videoita tai tykkäyksiä jne.
- Multitasking = tehdään montaa asiaa samaan aikaan
  - työsuoritukset kärsivät, mutta myös ihminen: mieleen painaminen heikentyy (esim. luento),
  - lisää masennus- ja ahdistusoireita,
  - keskittymiskyky heikkenee => itse aiheutettu ADT-ilmiö (attention deficit trait), jossa omilla valinnoilla ja kiireellä aiheutetaan itselle tarkkaavaisuushäiriötä muistuttava tila => kun tarkkaavaisuus on heikentynyt, on vaikea keskittyä lukemaan pitkiä tekstejä ja muistaa asioita.
- **Nyky aika ei kannusta rauhoittumaan, sillä sosiaalinen media ja muut virikkeet vaativat kaiken aikaa huomiota. (Huotilainen 2017)**

Voiko ihminen syrjäytyä sen takia, ettei osaa käyttää digitalisia palveluita?

- Pekka Räsänen 2018/HS: digitaidot ovat nykyään yhtä olennaisia kuin lukutaito tai muu yleissivistys => kyseessä paljon monimutkaisempi asia kuin se, että ihminen ei osaa käyttää nettiä tai ladata sovellusta kännykkään.
- Digisyrjäytyminen voi tapahtua käytännössä neljällä elämän eri osa-alueella: kuluttajana, työelämässä, sosiaalisissa suhteissa tai kansalaisena. HÄPEÄ!
- Etenkin kansalaisuuteen liittyvien palveluiden piiristä putoaminen on nyt erittäin ajankohtaista, kun julkisten palveluiden digitalisointi on yksi hallituksen kärkihankkeista.
- Digisyrjäytyminen tapahtuu asteittain. Syvin syrjäytymisen muoto on lopulta se, ettei osaa käyttää oikeastaan lainkaan digitaalisia palveluita, eikä välttämättä omista edes laitteita, joilla niiden käyttö olisi mahdollista – kuten älypuhelinta tai tietokonetta. EPÄTASA-ARVO!
  - Digisyrjäytyminen ja muu syrjäytyminen ovat kietoutuneet yhteen!
  - "Mitä enemmän asioiden hoitamisesta tulee digitaalista, sitä parempi siinä pitää olla, jotta pysyy yhteiskunnassa mukana ja pystyy vaikuttamaan."

Teknologia haastaa

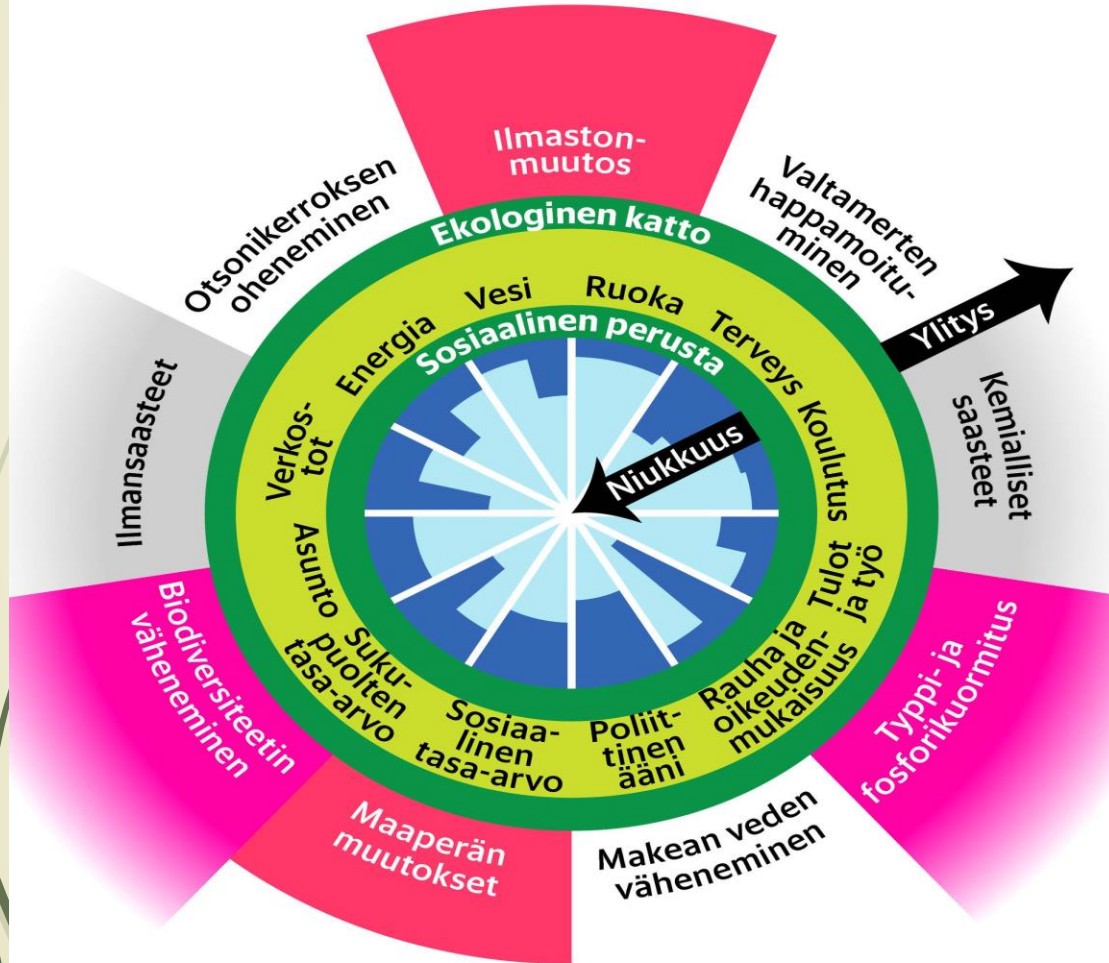
- ▶ Tulevaisuudessa tarvitaan teknisiä taitoja. (Ojala 2018/VS)
- ▶ Automatisaatio ja robotisaatio hienoja mahdollisuuksia, mutta rinnalle tarvitaan ihmisymmärrystä.
- ▶ Tulevaisuuden kovia osaajia ovat ne, joilla on liiketoiminnallista ymmärrystä, teknisiä taitoja ja kyky ymmärtää ihmisen psykologiaa ja käyttäytymistä.
- ▶ Vähintään toisen asteen ammatillinen koulutus on hyvä olla tai tehdä vaikka kaksi koulutusta. Oppiminen ei saa jäädä vaan tutkintoon, vaan oppimisen tulee olla elämänmittaista.
- ▶ Oman osaamisen myyminen.
- ▶ Nyt jo työelämässä olevien sekä suullisen että kirjallisen kommunikaatiotaitojen vahvistaminen haastavat.
- ▶ Taloustieteilijät näkevät työmarkkinat mielellään sellaisina, että ihmiset kohtaavat siellä toisensa taustasta riippumatta. Tosiasiassa ei niin ole. Tämä täytyy tiedostaa ja luoda mahdollisuuksia niille, jotka ovat heikoimmassa asemassa. (Ruuskanen 2018)

Donitsi näyttää, miten ihmiset ja luonto voivat

Maailma ei täytä sosiaalista perustaa ja ylittää samalla ekologisen katon

■ Katto ylitetty   ■ Kattoa ei määritelty

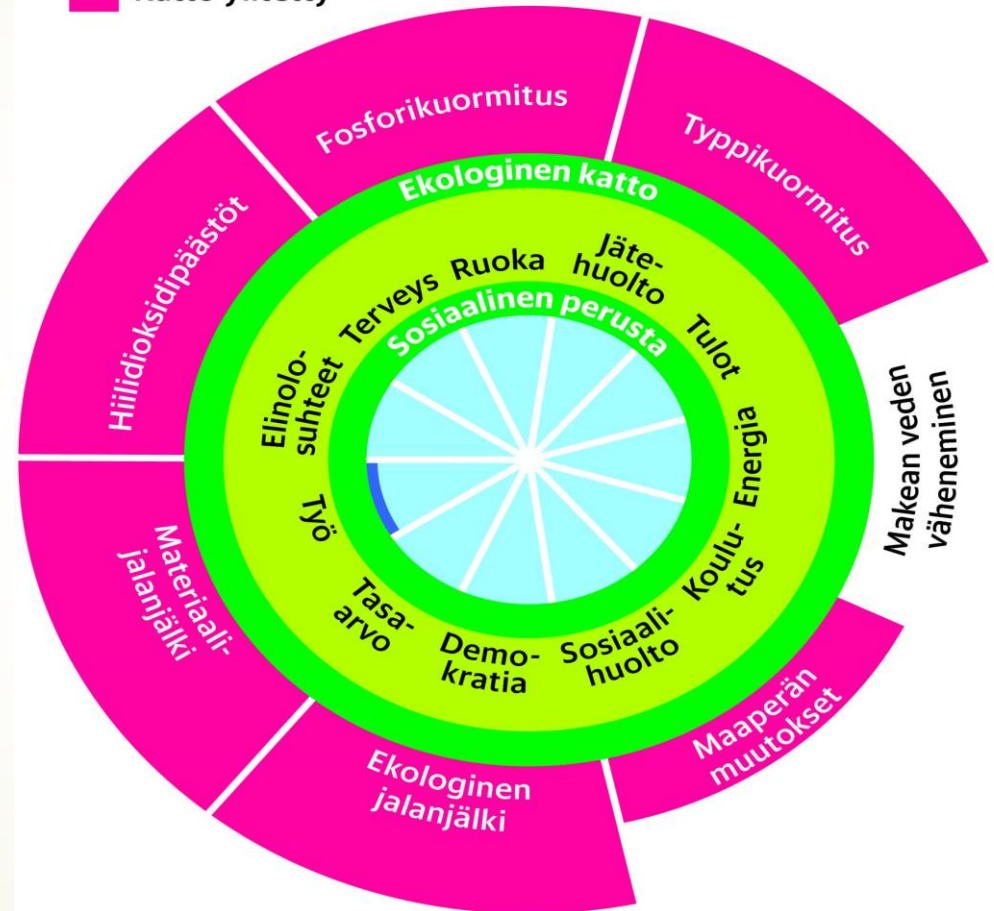

Lähde: Donitsitaloustiede

Koonnut: KARLA KEMPAS / HS, grafiikka: JUKKA HIMANEN / HS

Suomen sosiaalinen perusta on kunnossa, mutta maa ylittää ekologisen katon selvästi

■ Katto ylitetty

Lähde: Leedsin yliopisto *

* Leedsin yliopisto omaksui donitsimallin Kate Raworthilta, mutta käytti osin erilaisia mittareita kuvaamaan maapallon kestävyttä ja ihmisten hyvinvointia. Siksi donitsit eivät ole täysin vertailukelpoisia.

Koonnut: KARLA KEMPAS / HS, grafiikka: JUKKA HIMANEN / HS

Ilmaston muutos haastaa

Taloustieteilijä Kate Raworth (2018), Donitsitaloustiede – Seitsemän tapaa ajatella kuin 2000-luvun taloustieteilijä), HS 28.5.2018:

- Menestyksen tulisi näyttää tasapainolta, ei jatkuvalta kasvulta.
- Donitsi ei piirrä mairitteleva kuvaa maailman tilasta.
- Ne maat, jotka voivat taata asukkailleen hyvän elämän, ylittävät planeetan kantokyvyn rajat. Samalla ne maat, joiden asukkaat voivat huonosti, pysyvät hyvin planeetan kantokyvyn rajoissa.
- Esim. kaikki Pohjoismaat pärjäsivät hyvinvointia kuvaavissa mittareissa hyvin, mutta kantokykyä mittaavissa huonosti.
- Suomi täyttää kansansa tarpeet, mutta ampuu planeetan kestokyvyn rajojen yli kaikilla paitsi yhdellä mittarilla: makean veden varantoja ei käytetä Suomessa liikaa.
  - Suomen tuhlailevasta luonnonvarjojen käytöstä kertoo myös se, että ylikulutuspäivä tulee Suomessa neljä kuukautta maailman keskiarvoa aiemmin. (tänä vuonna jo heinäkuun lopulla)

Hyvinvoivat maat eivät voi olla mallina muille, sillä ne panisivat planeettamme alttiiksi äärimmäiselle paineelle!

Miten käy hyvinvointivaltion? Onko hyvinvointivaltiota mahdollista ylläpitää samalla, jotta pysyttäisiin planeetan kantokyvyn rajoissa. Mitä pitäisi muuttua / muuttaa? Mitä se tarkoittaisi yksilön ja yhteisöjen kannalta?

➔ **KIITOS!**

